

Zoborská listina z roku 1113, faksimile (zo zbierok Balneologického múzea).
 The Zobor Scroll of 1113, facsimile (from the collection of the Balneological Museum).
 Zobor-Urkunde aus dem Jahr 1113, Faksimile (aus den Sammlungen des Balneologischen Museums)

Zoborské listiny

The Zobor Scrolls ▪ Zobor-Urkunden

Martin Kostelník

Prvá písomná zmienka o dnešnom meste Piešťany sa v podobe „villa Pescan“ („dedina Piešťany“) nachádza v listine z roku 1113. Spolu s listinou z roku 1111 je najstaršou, v origináli zachovanou listinou, týkajúcou sa územia dnešného Slovenska. Obe písomnosti, všeobecne nazývané Zoborské listiny, sú písané na pergamene v latinskom jazyku a uložené v Biskupskom archíve v Nitre.

The first written record of the present day town of Piešťany appeared as “villa Pescan” (village Piešťany) in a scroll from 1113. Together with a scroll from 1111, it is the oldest, originally preserved scroll, pertaining to the territory of what is today Slovakia. Both written documents, commonly known as the “Zobor Scrolls”, are written in Latin on parchment and stored in the Bishop’s archive in Nitra.

Die erste schriftliche Erwähnung der heutigen Stadt Piešťany, in der Form „villa Pescan“ („Dorf Piešťany“), befindet sich in einer Urkunde aus dem Jahr 1113. Zusammen mit einer weiteren, aus dem Jahr 1111 stammenden Urkunde stellt sie das älteste, im Original erhalten gebliebene Dokument mit Bezug auf das Gebiet der heutigen Slowakei dar. Beide Niederschriften, allgemein als Zobor-Urkunden bezeichnet, sind in der lateinischen Sprache auf Pergament geschrieben und werden in dem Bischöflichen Archiv in Nitra (Neutra) aufbewahrt.

- ▼ Detail listiny s názvom Piešťan v tvare „Pescan“ (zo zbierok Balneologického múzea).
An excerpt from the scroll with the name Piešťany appearing as “Pescan” (from the collection of the Balneological Museum).
Ein Detail der Niederschrift mit dem Namen von Piešťany in der Form „Pescan“ (aus den Sammlungen des Balneologischen Museums)

Listiny sa týkajú majetkových záležitostí benediktínskeho kláštora svätého Hypolita na Zobore pri Nitre. Staršia, z roku 1111, potvrdzuje tretinu všetkých kráľovských mýt v Nitre, Trenčíne a na rieke Váh, udelených kláštoru uhorským kráľom svätým Štefanom (1000 - 1038). Vznikla na žiadosť zoborského opáta, ktorú predložil kráľovi Kolomanovi (1095 - 1116).

O 2 roky mladšia listina, z roku 1113, vznikla z popudu zoborského opáta Godefrida. Obsahovo je rozsiahlejšia. Prostredníctvom kráľom poverených ľudí sú v nej zaznamenané a potvrdené hranice majetkov kláštora. Tie boli sčasti narušené a zničené vpádom vojsk moravského vojvodu Ota do Uhorska v rokoch 1108 - 1109. Oto bol mladším bratom vtedajšieho českého kniežaťa Svätopluka (1107 - 1109).

Majetky kláštora netvorili súvislý územný celok, nachádzali sa roztrúsené od Turca až po Komárno. Chotáre dedín v tej dobe boli obvykle rozsiahlejšie ako sú dnes. Na začiatku 12. storočia sa hranice majetkov v písomnostiach určovali prostredníctvom vymenovania susediacich dedín a panstiev. Vzhľadom na tieto okolnosti sa v Zoborskej listine pri popise hraníc jednotlivých majetkových celkov vyskytuje množstvo miestnych názvov.

Samotné Piešťany nepatrili do vlastníctva Zoborského opátstva. Uvádajú sa pri ohraničovaní kláštorného majetku Trebatíc v znení: „Medzňikom dediny Trebatice oproti Piešťanom je hruška,...“ v latinskom jazyku: „De villa Trebeta in villa Pescan est quedam pirus, ubi terminus est terrae,...“ Text ďalej pokračuje vyratúvaním nasledujúcich hraničných bodov a majetkov.

Práve vďaka množstvu miestnych názvov spomínaných v tejto listine sa môže viacero obcí

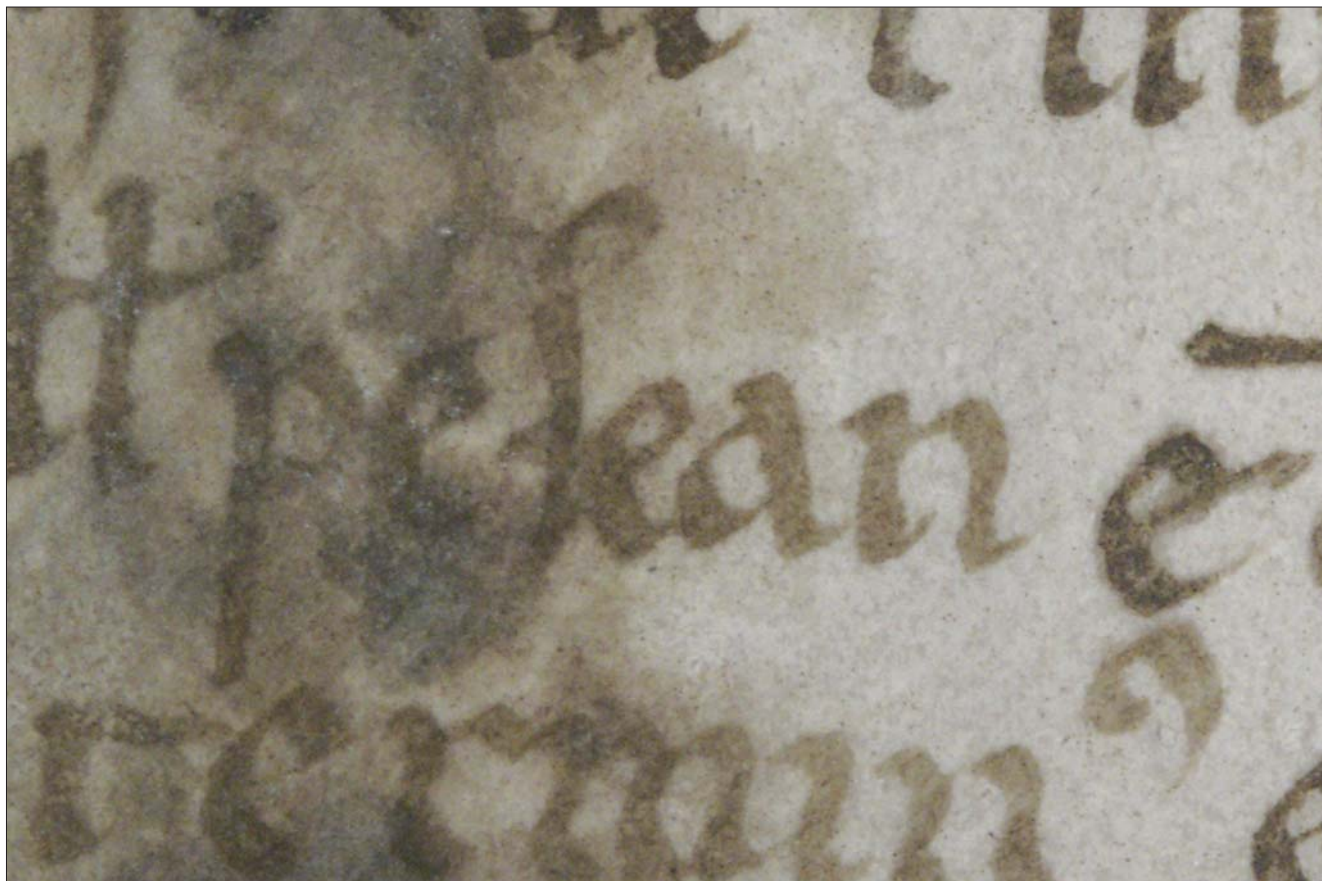

Foto Eva Drobná

pýšit rokom 1113 ako rokom svojej prvej písomnej zmienky. Okrem Piešťan sú to z okolitých obcí napríklad aj Horné Otrokovce, Ostrov, Červeník, Veľké Orvište, Bašovce alebo Krakovany.

Piešťany si tak tento rok pripomínajú okružle 900. výročie, odkedy vystúpili z anonymity a nestálosti ústneho podania na svetlo sveta v písanej podobe. Ruka pisára ich zaznamenala na pergamen, ktorý sa napriek dlhým stáročiam zachoval do dnešných dní. ■

The scrolls relate to property matters of the Benedictine Monastery St. Hyppolytus on Zobor in Nitra. The older of the scrolls from 1111, confirms that a third of all royal taxes in Nitra, Trenčín and on the Váh River shall be granted to the monastery by the King of the Hungarian Kingdom St. Stephen (1000-1038). It was created at the request of a Zobor abbot and presented to King Koloman (1095 - 1116).

The scroll written, two years later in 1113, was created at the behest of Zobor Abbot Godefrid. The content is quite extensive. By way of the kings appointed people it lists and confirms the borders of the monastery's property. These were partly disrupted and damaged when the Moravian Duke Oto's troops invaded the Hungarian Kingdom in 1108 - 1109. Oto was the younger brother of the then Czech Prince Svätopluk (1107 - 1109).

The monastery's property did not form a single contiguous territorial unit. They were scattered from Turiec to Komárno and the land area of villages in those times was generally more extensive than today. At the beginning of the 12th century, property borders were defined in documents by the designation of neighbouring villages and estates. In light of this, the Zobor Scrolls, in its descriptions of individual property units, contained several local names.

Piešťany itself did not belong to the Zobor monastery. It is mentioned as part of the demarcation of the monastery's property of Trebatice thusly: "The boundary mark for the village of Trebatice opposite Piešťany is the pear,..." in Latin: "De villa Trebeta in villa Pescan est quedam pirus, ubi terminus est terrae,...." The text goes on with the listing of other border points and properties.

It is precisely thanks to the large number of local names mentioned in this scroll that many other villages can also proudly claim 1113 as the year the first written record of their village appeared. Besides Piešťany, other neighbouring villages such as Horné Otrokovce, Ostrov, Červeník, Veľké Orvište, Bašovce and Krakovany can also be found in the scrolls.

And so, this year, Piešťany will observe the 900th anniversary of the date it stepped from anonymity and the inconsistency of oral lore into the light of the world in written form. A scribe's hand recorded it on parchment, which despite many centuries, has been preserved to this day. ■

▲ Koloman I., nazývaný Učený, v kronike J. Thurčczyho (1488).
Koloman I., referred to as Učený, in the chronicle of J. Thurčzy (1488).
Koloman I., genannt der Buchkundige, in der Chronik von J. Thurčzy (1488)

Foto Peter Kováč

Denāre Kolomana I. ►
The "denar" coins issued by King Koloman I.
Denare des Königs Koloman I.

▲ Pamätná tabuľa umiestnená na pešej zóne v Piešťanoch, znázorňujúca Frauenfeldov plán (1824) a Zoborskú listinu (1113).
 Memorial plaque located in the pedestrian zone in Piešťany depicting the Frauenfeld Plan (1824) and the Zobor Scroll (1113).
 Gedenktafel mit Darstellungen des Frauenfeld-Plans (1824) und der Zobor-Urkunde (1113) in der Fußgängerzone von Piešťany

▲ Svorník uzatvárajúci klenbu v podobe hlavy Krista. Starý kláštor.
 An apex stone in the shape of Christ's head completing an arch. The old monastery.
 Einen Abschluss des Gewölbes bildende Bolzen in Form des Kopfes Christi; Altes Kloster

Foto Eva Drobná

Sieme beziehanie sa na veci okolo St. Hippolytus Benediktinského kláštora na hore Zobor v Nitre. Staršia z nich, z roku 1111, potvrdzuje, že sv. Štefan, kráľ Uhorska (1000 - 1038), tretina všetkých kráľovských zdaní v Nitre, Trenčíne a na rieke Waag, ktorá je prístupná k kláštornému územiu. Vypracovaná bola na základe žiadosti opáta kláštora Zobor.

kláštora pri kráľovi Kolomane (1095 - 1116).
 Dva roky mladšia listina z roku 1113, ktorá bola vypracovaná na želanie opáta kláštora Zobor Godefridom. Je obsahovo rozsiahlejšia. Prostredníctvom kráľa boli hranice kláštorného územia v nej zaznamenané a potvrdené. Tieto však boli v rokoch 1108 - 1109 čiastočne prepísané a zničené, keď mäharský kráľ Otto s vojskami

in Ungarn einfiel. Otto war der jüngere Bruder des damaligen böhmischen Fürsten Svatopluk (1107 - 1109).

Die Besitztümer des Klosters bildeten keine zusammenhängende territoriale Einheit. Sie lagen zerstreut in einem von Turiec (Turz) bis nach Komárno (Komorn) reichenden Gebiet, wobei die Gemarkung der damaligen Ortschaften im Vergleich zu den heutigen meist weitläufiger war. Zu Beginn des 12. Jahrhunderts wurden die Grenzen der Besitztümer mittels der Aufzählung von benachbarten Dörfern und Dominien bestimmt. Angesichts dieser Tatsache kommen in der Zobor-Urkunde bei der Beschreibung von Grenzen der einzelnen Besitzungen zahlreiche lokale Ortsnamen vor. Piešťany als solches gehörte nicht zu den Besitztümern der Zobor-Abtei. Es wird bei der Bestimmung der Grenzen des Klosterbesitztums Trebatice im folgenden Wortlaut erwähnt: „Die Abmarkung des Dorfes Trebatice, gegenüber von Piešťany, ist der Birnenbaum,...“; auf Latein: „De villa Trebeta in villa Pescan est quedam pirus, ubi terminus est terrae,...“ Im weiteren Verlauf wird der Text mit der Aufzählung nachfolgender Gemarkungen und Besitztümer fortgesetzt.

Dank der großen Anzahl an lokalen Ortsnamen, die in dieser Niederschrift erwähnt werden, können einige Ortschaften das Jahr 1113 mit Stolz als Jahr ihrer ersten schriftlichen Erwähnung auführen. Neben Piešťany zählen von den umliegenden Gemeinden zum Beispiel noch Horné Otrokovce, Ostrov, Červeník, Velké Orvište, Bašovce und Krakovany dazu.

Somit feiert Piešťany dieses Jahr runde 900 Jahre seit es aus der Anonymität und Unbeständigkeit der mündlichen Überlieferung in schriftlicher Form ans Licht der Welt trat. Die Hand eines Schreibers vermerkte es auf einem Pergamentstück, welches trotz langer Jahrhunderte bis heute erhalten blieb. ■